

Mezinárodní rok biodiverzity – „Pro pestrou přírodu, pro budoucnost“

Biodiverzita, tj. rozmanitost jednotlivých druhů rostlin a živočichů a jejich vazby na okolní prostředí jsou základními principy, dle kterých příroda funguje již odpradáva. Tímto způsobem zajišťuje nezbytné funkce pro existenci života na Zemi, jako je například produkce kyslíku, čištění vody a vzduchu, regulace klimatu, zmírnění rizika povodní, produkce potravin a surovin pro průmysl, atd. Člověk je na těchto službách přímo závislý a nemůže je nahradit moderními technologiemi. Ztráta rozmanitosti přírody tak neznamená jen ochuzení současných a budoucích generací o cenné přírodní bohatství, ale škoda vzniká také ve smyslu ekonomickém, sociálním a kulturním.

Živočišné a rostlinné druhy jsou závislé zejména na prostředí, ve kterém žijí. S úbytkem jejich přirozených stanovišť ubývá i pestrost druhů, což bude mít nedozírné následky pro lidstvo a pro celou planetu. Současné trendy ukazují, že biodiverzita ubývá především vlivem lidských aktivit daleko rychleji, než by se tomu dělo přirozeným způsobem. Největší negativní změny jsou dnes pozorovány v některých rozvojových zemích, zejména v oblasti tropického pásma. Pestrost přírody a krajiny je ale ohrožena také v ČR. Neudržitelné a nadměrné využívání přírodních zdrojů, intenzivní velkoplošné zemědělství, znečišťování životního prostředí, zabor krajiny pro stavební účely a budování komunikací, fragmentace krajiny, invazní druhy, kácení pralesů a klimatická změna jsou hlavní příčiny světového ubývání rozmanitosti druhů.

Rok 2010 je Mezinárodním rokem biologické rozmanitosti a lidé v mnoha zemích světa využívají této příležitosti a pomáhají zlepšit stav životního prostředí přímo v oblasti, kde žijí. Zapojit se do aktivit souvisejících s Mezinárodním rokem biodiverzity můžete i vy. Bez zdravého životního prostředí a bez rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů a jejich přírodních stanovišť a biotopů si totiž nelze představit udržení současné kvality života každého z nás.

Pro konkretizaci a přiblížení tématu ochrany biologické rozmanitosti a cílů Roku biodiverzity je pro každý měsíc vybrán jeden živočišný a rostlinný druh, vázaný na určitý biotop. Druhy pro měsíc leden - rys ostrovid a hřib královský - jsou vázané na les.

Hřib královský

(*Boletus regius* Krombh.)

V 19. a na počátku 20. století byl na všech trzích velkých měst běžně nabízen a prodáván tento krásně zbarvený zástupce našich hub. Hřib královský byl hojný i v okolí Prahy a v desítkách kilogramů byl dovážen na pražské trhy. Jako druh byl dokonce popsán podle exemplářů sbíraných v pražské oboře Hvězda. V posledních desetiletích však málokterý obdivovatel či znalec hub měl

možnost potěšit se pohledem na tento jedinečný druh naší přírody.

Stručný popis druhu

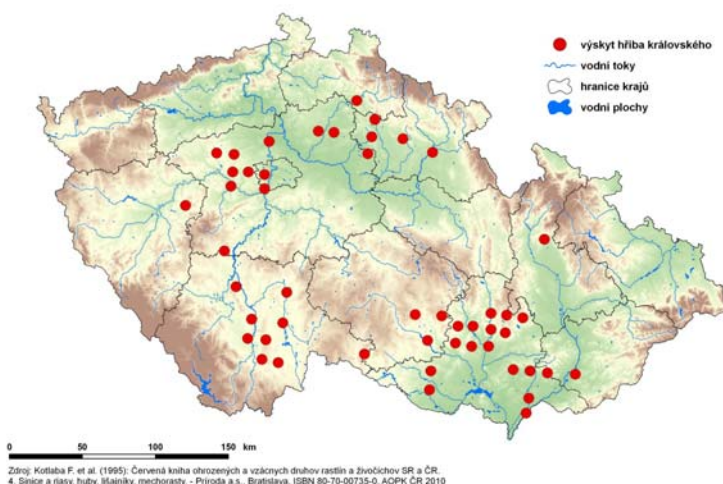
Hřib královský je nápadná a statná kloboukatá houba. Klobouk je 5 – 15 cm široký, masitý, karmínově růžový až červený, později místy kalně okrově žlutý. Rourky na spodní straně klobouku jsou zakončeny jasně žlutými póry. Třeň bývá kulovitě břichatý, kyjovitý, jasně žlutý, později ve spodní části vínově červenající, v horní části se sítkou. Dužnina na řezu postupně slabě modrozelená. Na toulkách přírodou se s ním můžeme setkat od května do září.

Výskyt druhu v minulosti a v současnosti

Hřib královský roste od subtropického pásma až po teplejší oblasti mírného pásma v Americe, Asii a v Evropě. V Evropě je nejhojnější v oblasti Středomoří a v oblasti středoevropské; vyskytuje se však i v jižním Švédsku. Směrem k východu se jeho areál výskytu zmenšuje.

V České republice byl hřib královský v 19. stol. a počátkem 20. stol. poměrně hojný. V průběhu 20. století však došlo k úbytku výskytu tohoto druhu.

Zdroj: Kottaba F. et al. (1995): Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů SR a ČR. 4. Sínce a nasy, huby, šlajňky, mechorasty. - Příroda a.s., Bratislava, ISBN 80-70-00735-0, AOPK ČR 2010

V současné době nacházíme pouze jednotlivé exempláře na izolovaných lokalitách v oblastech teplomilné květeny. Rozsáhlejší oblasti s četnějším výskytem chybí. Většina jeho dřívějších lokalit již zanikla.

Biotopové nároky druhu

Hřib královský se vyskytuje především v nížinách a v teplých pahorkatinách.

Nejčastější naleziště jsou v teplomilných doubravách a v habřinách. Tento druh tvoří mykorhizu (soužití kořenů hub a kořenů vyšších rostlin) s dubem pýřitým, dubem zimním a bukem lesním; vzácně se nachází i pod břízami. Je vázán na půdy na vápencových horninách i na bazických vyvřelinách. Zajímavý je jeho výskyt na hrázích rybníků (osázených duby), kde v některých

případech chybějící bazické podloží nahrazuje dlouhodobé vápnění rybníků (např. Poodří, Třeboňsko).

Ohrožení a ochrana

Hřib královský je druh citlivý na podmínky vnějšího prostředí. V uplynulých desetiletích měly negativní dopad na jeho výskyt, podobně jako na výskyt dalších našich druhů hub, kyselá dešť. Mezi hlavní faktory ohrožující v současnosti jeho výskyt náleží necitlivá lesnická těžba, výsadba rychle rostoucích dřevin, šíření akátu, eutrofizace stávajících stanovišť a sběr plodnic houbaři.

Jako druh je řazen mezi kriticky (tedy nejvíce) ohrožené druhy naší přírody a je zákonem chráněný. A tak i vášniví houbaři při vzácném setkání s hřibem královským musí odolat pokušení přidat jej k úlovkům ve svých košících.

Víte, že...

... hřib královský byl popsán českým rodákem Vincentem Juliem Krombholzem v roce 1832? J.V.Krombholz byl profesorem lékařství, rektorem Univerzity Karlovy a za své lékařské a pedagogické zásluhy byl povýšen do šlechtického stavu. Současně se věnoval mykologii a i díky jeho aktivitám se stalo houbařství naší národní vášní.

Rys ostrovid

(*Lynx lynx* (Linnaeus, 1758))

Šelmy patří k těm skupinám savců, které poutaly odedávna pozornost člověka. Nejen tím, že setkání s mnohými z nich znamenalo pro člověka riziko vážného poranění nebo i

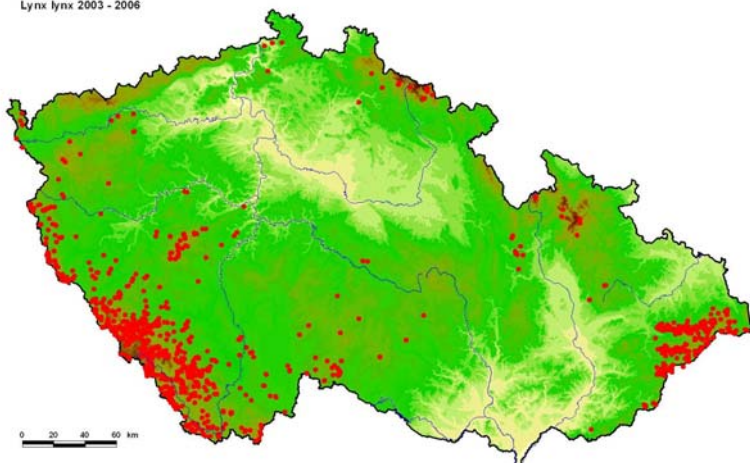

ohrožení života, ale i pro mnohé vlastnosti, kterých si člověk vždy cenil a jejichž nositelem by se rád sám stal: sílu, odvahu, obratnost a bystrost.

Součástí fauny České republiky byly historicky dva druhy kočkovitých šelem, kočka divoká (*Felis silvestris*) a rys ostrovid (*Lynx lynx*). Naše původní stálá populace kočky divoké byla vyhubena na přelomu 18. a 19. století. Osud rysa ostrovida by byl pravděpodobně podobný,

avšak díky migraci jedinců ze sousedních zemí a díky dlouhodobým ochranným aktivitám, zůstala tato jedinečná šelma dodnes součástí naší přírody.

Lynx lynx 2003 - 2006

Výskyt druhu v minulosti a v současnosti

V historických dobách obýval rys ostrovid lesní oblasti Eurasie. Dnes už je jeho areál pouze ostrůvkovitý. Neustále se rozšiřující lidské osídlení krajiny a zejména lov způsobily postupný ústup původní populace, až tento druh nakonec z našeho území zcela vymizel. Zprávy o ulovení posledních kusů u nás pocházejí z poloviny 19. století. V 50. letech 20. století se však začínají

objevovat zmínky o opětovném výskytu rysa ostrovida v oblasti Moravskoslezských Beskyd. Na počátku 80. let už pak můžeme hovořit o utváření stálé rysí populace v této oblasti a v Jeseníkách. V současné době lze území obývané rysem rozdělit do tří základních celků. Severovýchodní Morava, kam patří Moravskoslezské Beskydy, Javorníky, Vsetínské vrchy, dále Jeseníky a třetí oblastí jsou jižní a západní Čechy. Maximální odhady početnosti naší populace hovoří asi o 100 jedincích, přičemž nejsilnější populace cca 60 – 75 jedinců žije právě ve třetí z vyjmenovaných oblastí.

Stručný popis druhu

Rys ostrovid je největší evropskou kočkovitou šelmou. Běžně dosahuje hmotnosti okolo 20 kg, vzrostlý samec až 38 kg. Od ostatních koček se odlišuje zakrnělým ocasem a nápadnými štětičkami na ušních boltcích. U většiny jedinců se srst na lících prodlužuje v licousy. Zbarvení srsti je proměnlivé, ale vždy jsou aspoň zčásti přítomny více či méně nápadné skvrny. Po většinu roku žije samotářsky. Jedinci se potkávají pouze na konci zimy v krátkém období říje. Samice jsou březí 9 – 10 týdnů, poté vrhnou 1 – 5 mláďat.

Typickým prostředím rysa ostrovida jsou smíšené lesy středních a vyšších poloh s bohatým podrostem a častým výskytem skalních útvarů, ve kterých loví nejčastěji srnčí zvěř. Nepohrdne však ani ostatními

Biotopové nároky druhu

lesními kopytníky, zajíci, liškami, ptáky, obojživelníky a dokonce ani hmyzem.

Ohrožení a ochrana

Rys ostrovid je typicky lesní druh. To jej činí nejvíce zranitelným ze všech druhů našich velkých šelem, zejména v důsledku změn jeho přirozených biotopů. Rys byl vždy součástí

přírody jako predátor, který přirozeně reguluje početnost populací velkých býložravců. Napomáhal tak vyrovnávat negativní vlivy, které vyšší stavy zvěře v lesním ekosystému způsobují. V současnosti početnost rysí populace v ČR stagnuje, neboť v souvislosti s neustálým konfliktem mezi zájmy rysa a zájmy člověka opakovaně dochází k nelegálnímu lovu. Ten je v současnosti společně s fragmentací krajiny největším problémem. Populace jsou znovu a znovu oslabovány a rys tak neustále přešlapuje na jakémsi pomyslném okraji propasti.

Z tohoto důvodu AOPK ČR v roce 2005 iniciovala přípravu záchranného programu-programu péče pro velké šelmy v ČR. Stěžejním opatřením navrženého programu je rozsáhlá výchovná a osvětová kampaň, spojená s dalšími opatřeními jako je: zajišťování migrační prostupnosti krajiny; zefektivnění systému řešení škod způsobených velkými šelmami; a také rozvoj spolupráce se sousedními státy v oblasti monitoringu a ochrany druhů.

Cílem všech těchto kroků je zajistit pro rysa ostrovida, stejně jako pro ostatní velké šelmy, příznivé prostředí, aby mohl žít v české přírodě podobně jako dřív.

Víte, že...

...rys je opravdu ostrovid? Za denního světla dokáže zpozorovat myš ze vzdálenosti 70 metrů, zajíce na 300 metrů a srnce na 500 m.

Kontakty:

Petra Roubíčková, tisková mluvčí MŽP
tel. : 267 122 314
email : petra.roubickova@mzp.cz

Libuše Vlasáková, odbor mezinárodní ochrany biodiverzity
tel.: 267 122 372
e-mail: libuse.vlasakova@mzp.cz

Michael Hošek, sekce dokumentace přírody a krajiny AOPK ČR
tel. 241 082 802
e-mail: michael.hosek@nature.cz

Autoři fotografií:

Hřib královský: str. 1 - www.houbar.cz; str. 2 shora - Martin Kříž 2x; str. 3 - Rostislav Fellner
Rys ostrovid: str. 3 - Karel Brož; str. 4 - Martin Strnad - biotop; Jaroslav Vogeltanz; str. 5 - Dana Bartošová - stopa rysa; Jaroslav Červený